

Posudek oponenta habilitační práce

Č.j./E.č.:	MU/20506/2011/Pd/F
Datum/Čas	14-03-2011 / .....
Počet listů dokumentu:	3
Počet příl. a listů/sv.:	/ .....
Počet a druh nelist. příloh:	/ .....

Masarykova univerzita

Fakulta

Pedagogická fakulta MU

Habilitační obor

Pedagogika

Uchazeč

PhDr. Mgr. Tomáš ČECH, Ph.D.

Pracoviště

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Habilitační práce

Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol

Oponent

doc. PhDr. Jiří SEMRÁD, CSc.

Pracoviště

Masarykův ústav vyšších studií ČVUT v Praze

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Předložená habilitační práce se zabývá vysoce aktuálním tématem. Řeší palčivý problém šikany dospělých v různých oblastech decizní sféry, před kterým demokratická a humanitě orientovaná společnost často uhýbá a tváří se jako by neexistoval. Samozřejmě, že se tento jev objevuje i v oblasti školství a autor se oprávněně ptá, zda pod "sluncem není tma". O to záslušnější je, že autor učinil výše uvedený problém mobbingu předmětem svojí habilitační práce, neboť dosud v oblasti prací kariérního růstu je frekventován zanedbatelně, přestože terčem mobbingu se stávají také učitelé a školští pracovníci.

Habilitační práce T. Čecha je strukturována do pěti kapitol, bohatě vybavena přehledem zpracované odborné literatury, funkčními schémata, tabulkami a grafy. Práce vznikla v návaznosti na řešení výzkumného záměru MSM0021622421 Škola a zdraví pro 21. století a projektu Kariérní růst akademických pracovníků MU jako prostředek kvalitativního posílení výzkumu a vzdělávání. Autor se na řešení těchto projektů podílel a získal tak teoreticko empirické zázemí pro svojí habilitační práci. Cílem habilitační práce bylo vytvořit ucelenou studii (dosud taková syntetická práce ke sledované problematice scházela) k problematice mobbingu v prostředí českých škol. Habilitační práce má teoreticko-empirický charakter. Jednak se opírá o nejnovější poznatky prezentované v odborné literatuře tuzemské i zahraniční a jednak analyzuje zkušenosti učitelů a školských pracovníků s fenoménem mobbingu a z analýz vyvozuje konkrétní doporučení pro praxi škol z hlediska řešení a prevence mobbingu.

První kapitola se zabývá problematikou násilí jako projevem mezilidské interakce na pracovišti. Autor definuje násilí, zabývá se, důsledky násilí, agrese a agresivitou, typologií agrese typologií a formami násilí. Věnuje pozornost i viktimizaci ve vztahu k násilnému jednání a kapitolu završuje pokusem o terminologické vymezení násilí na pracovišti, včetně školy. Ačkoliv se jeho výklad v některých pasážích opírá jen o vymezení v naučných slovnících jeho interpretace je poměrně celistvá a má náležitou výpovědní hodnotu. Co je však diskutabilní je přístup k řešení problematiky mobbingu a bossingu. Vzhledem k tomu, že se jedná o společenský jev, není podle našeho názoru možné provádět výklad, aniž bychom přihlédli k sociálně ekonomickým otázkám společnosti. Jev nevznikl ani v důsledku špatně nastavené psychiky, ani v důsledku dědičné zátěže, ale v důsledku vývoje společnosti, proměn společenských struktur, proměn hodnotových orientací, proměn kultury, v důsledku antropologicko kulturních faktorů atd. Toto je dimenze, která by měla být autorem zvážena zejména při tvorbě monografie, jako následného kroku zpracovávání sledovaného problému. Zejména pedagog si musí klást otázku, kde jsou kořeny sledovaného jevu má-li výchova na jev reagovat ve smyslu usměrnění chování a zejména prevence.

Druhá kapitola se zabývá fenoménem mobbingu a bossingu jako formou násilí na

pracovišti. Autor ukazuje na kořeny termínu, vývoj pojmu a jeho užívání v celosvětovém kontextu. Provádí jazykový rozbor pojmu a upozorňuje na nejednotnost v terminologii zejména v anglosaské oblasti. Následně se věnuje mobbingu v Česku. Podstatná část kapitoly je věnována současnému pojetí mobbingu jak ho odráží odborná literatura, jeho vymezení, znakům i diagnostice. Pozornost věnuje i etiologii, aktérům mobbingu, fázím vývoje a důsledkům. Stav poznání sledovaného jevu doplňuje rozbohem výzkumů, které byly za účelem objasnění mobbingu prováděny. Rozboru je podroben větší počet výzkumů ze 13 zemí Evropy a Austrálie. První dvě kapitoly habilitační práce T. Čecha jsou tak vlastně teoretickými východisky sledované problematiky mobbingu a bossingu.

Následující třetí a čtvrtá kapitola představují projekt a prezentaci výsledků empirického šetření. Těžiště třetí kapitoly spočívá v empirickém šetření převážně kvantitativního charakteru, čtvrtá kapitola je pak vystavěna na empirickém šetření kvalitativního charakteru. Projekt empirického šetření je zpracován na přijatelné metodologické úrovni. Čtenáře možná při prvním čtení zaskočí, že výzkum je poměrně jednoduše koncipován, ale když si uvědomí, že dosud v Česku nebyl prováděn žádný reprezentativní výzkum dané problematiky z prostředí škol, musí s autorem v zaměření výzkumu souhlasit. Projekt obsahuje všechny metodologické náležitosti, který dobrý projekt musí obsahovat včetně rozboru výzkumného nástroje a analýzy výzkumného souboru. Obě uvedené položky jsou provedeny velmi pečlivě. Vzorek respondentů byl vysoce reprezentativní, neboť se do výzkumu zapojilo 1103 respondentů. Statistické zpracování odpovídá povaze jevů, je provedeno kvalifikovaně včetně grafického znázornění. Pozitivně je třeba také hodnotit, že autor pojal kvantitativní výzkum jako kvalitativně orientovaný a získaná data analyzuje a interpretuje. Diskuse výsledků je prováděna seriózně, i když je výklad pravděpodobnostní zakládá teorii sledovaného jevu.

Čtvrtá kapitola analyzuje zkušenosti učitelů, kteří se stali obětí mobbingu. Kapitola je, jak již bylo výše konstatováno založena na provedeném kvalitativním výzkumu. Vzorek respondentů byl pochopitelně skromnější, výzkumu se zúčastnilo 20 respondentů. Cíle výzkumu byly stanoveny odpovědně s ohledem na povahu sledovaného jevu. Rovněž výzkumné otázky byly hierarchicky uspořádány a gradovány. Hlavní metodou zpracování získaných informací byla zakotvená teorie, přičemž se operuje se třemi typy kódování – otevřeným, axiálním a selektivním. Výzkumný soubor je reprezentativní, převažuje však zastoupení respondentů z Moravy, západní, jižní a severní Čechy nejsou zastoupeny. Získané výsledky jsou oprávněně hodnoceny komplexně a faktory příčin hodnoceny multifaktorálně. Závěrem čtvrté kapitoly je představena ucelená interpretace rozhovorů na pozadí selektivního a axiálního kódování. Za úvahu by stálo zejména s ohledem na připravovanou monografii nevsunout mezi čtvrtou a pátou kapitolu novou kapitolu, která by shrnovala jak kvantitativní, tak kvalitativní výzkum v ucelené podobě.

Poslední pátá kapitola je věnována obraně a prevenci mobbingu. Kapitola je zpracována s oporou o poměrně reprezentativní zahraniční zkušenosti. I když bereme v úvahu, že v každé zemi jsou zcela jiné podmínky k řešení jevů spojených s mobbingem, lze víceméně konstatovat, že ochrana a prevence jsou v podstatě nechávány na jedinci, aby si s jevy poradil. Podle našeho názoru nastíněné řešení souvisí s tím, že problematika není řešena v širším kontextu společenských procesů. Tabuizace nevyplývá jen z jakého si morálního studu, ale i ze společenského mýtu, že v humanitně orientované, na demokratických základech vystavěné, pluralisticky a multikulturně orientované společnosti něco takového jako mobbing a bosing nepřichází v úvahu. Pravděpodobně příčiny šíření se těchto jevů leží ještě v jiné rovině, nežli kterou se předložená práce zabývala.

Celkové závěry práce jsou úměrné celkové koncepci předložené habilitační práce. Vzhledem k tomu, že autor předloženou práci prokázal vysokou erudici v řešení pedagogických problémů jak v teoretické, tak empirické rovině, ovládl vědeckou akribii i

koncepční myšlení Doporučuji práci přijmout jako habilitační.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

- 1. Zda by nebylo vhodnější s ohledem na povahu jevu a četnost zkoumání učinit jev mobbingu a bossingu předmětem kvalitativního výzkumu?**
- 2. Na jaká teoretická omezení narazil při řešení problematiky mobbingu a bossingu?**
- 3. Kam dále by zaměřoval empirické šetření, kdyby pokračoval v řešené problematice?**

Závěr

Habilitační práce Tomáše Čecha „Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

V Praze, dne 10. 3. 2011

Doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.